

עגלה לבוץ וחול

בכפר ויתקין היו (בגדול) שני סוגי אדמה: אדמות שבעבר הרחוק (עשרות אלפי שנים) היו הדלתא של נחל אלכסנדר – אדמות הבוץ, ואדמות הגבעות (כורכר חמרה וחול) – אדמות החול. בשני הסוגים היינו שוקעים באדמות הבוץ (האדמות השחורות) בחורף ובאדמות החול בקיץ. כאן המקום להציג את מושג ה"קולי" מילה באוקראינית (אולי רוסיית) המציינת את החריץ שמשאיר אופן העגלה בקרקע. באדמות הבוץ הקולי היה כל כך עמוק שהגיע לך עד הברך והוא היה נשאר (אומנם יבש) גם לקיץ. באדמות האלה (חול ובוץ) היה צריך להוביל בעגלה ירק לפרות, זבל לשדות, ובכלל להגיע לשם. אני עוד זוכר את העגלות הישנות ששלטו בכיפה בטרם. היו להן גלגלי עץ גבוהים וצרים מצופים בפס ברזל ושטח המגע בין לבין החול או הבוץ היה כה קטן ששקעו מיד. אלה העגלות שהיו להם באוקרינה וברוסיה ואולי גם בשאר העולם. וזה לא היה שונה בהרבה מרכב הברזל של סיסרא שעליו שרה דבורה ומן העגלות אשר שלח פרעה לשאת את יעקוב למצרים. כזאת הייתה העגלה: גופה היה עשוי עץ (אצל סיסרא היה אולי גם מגן ברזל) ארבעת הגלגלים וחישוריהם (שפיצים) עשויים עץ, יצול אחד גם הוא עשוי עץ המשנה כוון כאשר העגלה מסתובבת (כמו בסמי טריילר) ושני סוסים פרדים או שוורים משני צדדיו. זו העגלה מקדמת דנא ועד לזמן שאני ראיתי כמוה בכפר ויתקין בשנות הארבעים של המאה העשרים.

כפר ויתקין תוכנן להיות מושב עובדים. מושב זו קהילה שבה מופרטים גם הייצור וגם הצריכה. כלומר כל חבר בעליו של הבית ומהגרש אבל גם של הרפת השדות והמטעים. בשנים הראשונות היה הכפר מאורגן כמו מושב שיתופי שם מופרטת הצריכה אבל לא הייצור. היו לכך כמה סיבות אחת מהן אי חליקות של הציוד. למשל בכפר ויתקין שם רוב השדות רחוקים מן הבית. אינך יכול בלי עגלה פרטית שתוביל אותך מחרשתך זרעך ודשניך לשדה. העגלה המסורתית בעלת שני הסוסים הייתה יקרה מדי ואי אפשר היה לחלקה לשניים. זה היה המצב בזמן שבו אבא הציע עגלה עשויה ברזל ולה שני גלגלי גומי מנופחים (במקום ארבעה גלגלי עץ) שני יצולים קבועים (במקום יצול אחד מסתובב) וסוס אחד מושך בניהם. איך?

חבר שרצה בעגלה היה בא לביתנו (לרוב בערוב היום או במוצאי שבת) מוצא את אבא קורא ספר על המרפסת. מסכם אתו זמן אספקה ומחיר. בבוקר אבא היה נוסע לתל אביב במשאית החלב ושם היה קונה במגרש גרוטאות אשר ברחוב המסגר ציר משומש של מכונת פורד. לזה היה מוסיף שני קוגלגרים, שני חיטוקים (ג'וינטים), צמיגים ופנימיות חדשים ומרכיב לעגלה שני גלגלים. משני צינורות 1.5 צול (צול = 2.5 ס"מ) או שני צול היה עושה את שלד

העגלה ויצוליה. כאן היה דרוש לנגד את הברזל בעודו קר או בעברית של היום לכופף צינור של שני צול ללא חימום (ממדי הצינור היו בסדר גודל אחר ממדי שולחן הנפחים או הנפחייה כולה). לשם כך עמד עמוד חשמל גדול וחזק במרכז הכפר. עמוד עשוי ברזלים ונטוע בבטון, שם היה אבא משחיל את הצינור אל בין חווקי העמוד ומכופפו כנדרש בכוח ידיו ובחוכמת המינוף. כך את הצינור הימני וכך את השמאלי. מברזל זווית ריתך מסגרת מרובעת וחיבר אליה את שני הצינורות שבסופם הם היצולים. לאלה חיבר את ציר המכוננית וכך נתקבלה העגלה הבסיסית. בכדי למלא אותה תוכן ריצף אותה בלוחות עץ וכך גם את דפנותיה שעליהם הונח לוח לישיבה. לעגלה דרוש סוס. כדי להשיג סוס לעגלה שלנו. נסעו אבא וגיסו אריה לביא לשוק הסוסים אשר בטול כרם (זה היה לפני מלחמת השחרור) נסעו שנים כי שניהם לא הבינו הרבה בסוסים: קנו שני סוסים אחד לזה ואחד לזה כשהגיעו הביתה והתחילו לעבוד נתגלו סגולותיו של הסוס שלנו. נתברר שהוא צולע בכל ארבעת רגליו וכך הלך ישר. לכן קורא שמו בישראל פישקה החיגר. שם אשר עם הזמן עבר גם אלי כאשר נתגלו רוב סגולותיי.

זה עבד!

העגלה כמעט ולא שקעה בבוץ או בחול בגלל שטח המגע הרב של הצמיג עם האדמה. היא אפשרה לחברים להפריט את היצור כי הייתה חליקה (סוס אחד ולא שניים, שני גלגלים ולא ארבע) וזולה (הרוב מחלקים וחומרים ממוחזרים) ועוד דבר שאולי אינו העיקר, הערך המוסף נשאר בכפר.